

ותבשיל העשוי מאורז.

הרי שגם אורז בכלל "מעשה קדרה" הוא, ומדוע שלא יברכו עליו "בורא מיני מזונות"?

מתרצת הגמרא: **הא מני איזה תנא שנה ברייתא זו הכוללת את האורז בכלל "מעשה קדרה" של דגן? רבי יוחנן בן נורי היא.**

דתניא: רבי יוחנן בן נורי אומר: אורז — מין דגן הוא ולכן חייבין על אכילת המוצו בפסח כרת וכמו כן אדם יוצא בו ידי הובתו בפסח אם עשה ממנו מצה כדין.

אבל רבנן סוברים שאורז הוא לא מין דגן.

ונמצא אם כן, שרב ושמואל שפסקו שאין לברך על האורז "בורא מיני מזונות" נקטו בזה כדעת רבנן.

חזרת הגמרא ומקשה: אף על פי שהאורז אינו נחשב למין דגן עדיין יש להקשות וכי לדעת רבנן לא מברכים עליו "בורא מיני מזונות"?

והתניא: הכוסם את החטה בעודה חיה כמות שהיא⁽⁷⁾, — מברך עליה בורא פרי האדמה⁽⁸⁾.

ואם טחנה, אפאה, ואחר כך בשלה לככר הלחם האפויה, הדין הוא כך:

בזמן שהפרופות של ככר הלחם לא נימוחו בבישול והרי הן קיימות, עדיין שם לחם עליהם,

ולכן בתחלה — קודם אכילתה, מברך עליה "המוציא לחם מן הארץ",

ולבסוף — לאחר אכילתה, מברך עליה שלש ברכות של ברכת המזון.

האדמה".

[ויש להעיר מלשון רש"י (ד"ה הכוסס) שמשמע מדבריו שרק אם כסס את החטים כמות שהם חיות מברכים עליהם "בורא פרי האדמה", אך אם בישלם אף שהם שלמים לגמרי ברכתם "בורא מיני מזונות" ונחשבים ל"מעשה קדרה", שלא כמבואר בראשונים הנ"ל].

ולהלכה עיין שולחן ערוך (סימן ר"ח ס"ד) ובדברי המשנה ברורה שם.

7. הכונה לדגן רטוב בטרם התייבש בחמה, כי דגן יבש אינו ראוי לאכילה. — ספר פתחי הלכה (פ"ח ז).

8. ולענין ברכה אחרונה נסתפקו התוספות האם יברכו עליהם ברכה אחת מעין שלש [שהרי החטה היא משבעת המינים], ונוסח הברכה היא

"ברוך אתה ה' על האדמה ועל פרי האדמה" כי אין לסיים "על המחיה ועל הכלכלה" רק באופן שבירך על המאכל בתחלה בורא מיני מזונות, או שמא, כיון שלא מצינו שום מקור לנוסח זה בהכרח שחכמים לא תיקנו בזה ברכת מעין שלש כלל אלא מברכים עליהם ברכת "בורא נפשות", ואף על פי שהם משבעת המינים, מכל מקום, כיון שאכילתם באופן זה אינה "אכילה חשובה" לא תיקנו להם ברכת מעין שלש. — ומסקנת דבריהם היא שיש להחמיר מספק ולאכלם רק בתוך הסעודה שאז ברכת המזון פותרתם. — ועיין עוד ברשב"א.

דברי התוספות הובאו להלכה בשולחן ערוך (ר"ח ס"ד), וכתב המשנה ברורה (שם סקי"ח) בשם המגן אברהם שאם אירע שאכל מהם שלא בתוך הסעודה יברך עליהם "בורא נפשות" כי כן הוא מעיקר הדין.